

فتوای مراجع تقلید درباره جریمه تأخیر تأدیه:

مراجع معظم تقلید در رابطه با مسأله جریمه تأخیر تأدیه مواضع مختلفی اتخاذ نموده‌اند. برخی حکم به جواز و مشروعیت جریمه نموده‌اند و برخی دیگر به جهت مواجهت با شبهه ربا آن را غیر مشروع تلقی نموده‌اند. فتوای فقهای موافق و مخالف به شرح ذیل است:

الف) فقهای مخالف

آیت الله العظمی امام خمینی

آنچه بانک و یا غیر بانک از بدهکار در صورت تأخیر پرداخت از تاریخ سررسید اضافه می‌گیرد حرام است و گرفتن آن جائز نیست، هر چند که دو طرف معامله به این معنا تراضی داشته باشند.

آیت الله العظمی بهجت

سؤال: آیا خسارت تأخیر ادای دین و دیرکرد را می‌توان ضمن عقد لازم شرط کرد؟

جواب: خیر، حرام و ربا است.

سؤال: آیا ممکن است به نحو مشروع در بعض موارد، مثل وارد شدن ضرر به شخص به واسطه خسارت تأخیر ادای دین را گرفت؟ یا به صورت شرط در ضمن عقد لازم و نظیر اینها، با ملاحظه این که ارزش پول هم در حال تغییر است؟

جواب: وجهی شرعی برای خسارت تأخیر تأدیه نیست.

آیت الله العظمی سیستانی

سؤال: اگر چیزی را از کسی قرض بگیریم و دهنده شرط کند که در صورت تأخیر از مقرر وجهی را به عنوان جریمهٔ مازاد برشیء مقروض دریافت کند اشکال دارد؟

جواب: جایز نیست.

آیت الله العظمی وحید خراسانی

سؤال: آیا جریمه دیرکرد توسط بانک و دارایی (مالیات) صحیح است یا ربا می‌باشد؟

جواب: جریمه در مورد تأخیر پرداخت وام جایز نیست.

(ب) فقهای موافق

آیت الله العظمی گلپایگانی

شرط زیاده اگر چه به عنوان حق الزحمه و سایر مذکورات در سؤال باشد ربا و حرام است و جریمه نیز حرام است ولی اگر مدیون به نحو شرعی در ضمن عقد خارج لازم ملتزم شده باشد که اگر از موعد مقرر تأخیر انداخت مبلغ معینی مجاناً بدهد، اشکال ندارد.

آیت الله العظمی صافی گلپایگانی

سؤال: در قرارداد قرض یا غیر آن، شرط می‌شود که «در صورت عدم تسویهٔ کامل اصل بدهی ناشی از قرارداد در سررسید مقرر، علاوه بر اصل بدهی، مبلغ معادل ۱۲ درصد ماندهٔ بدهی برای هر سال به ذمهٔ متعهد این

قرارداد تعلق خواهد گرفت»، آیا شرط مزبور با مشکل ربا و غیر آن مواجه می‌باشد یا خیر؟ و آیا میان قرض و غیر آن هم‌چون بیع نسیه یا سلف در این باره فرق هست یا نه؟

جواب: اگر مفهوم شرط مذکور، مجاز بودن مدیون در تأخیر ادای دین در مقابل ۱۲ درصد باشد، ربا و حرام است و اگر مقصود الزام مدیون بر ادای دین رأس مدت مقرر باشد که وجه التزام در مقابل عدم ادا باشد، ظاهراً اشکال ندارد، والله اعلم.

آیت الله العظمی تبریزی

سؤال: آیا اجازه می‌فرمایید که در عقدهایی چون مضاربه یا قرض‌الحسنه، دو طرف توافق نمایند: در صورتی که پرداخت‌کننده بدهی در قسط دیرکرد داشته باشد، مبلغی بر اصل بدهی و قرض او برابر هر روز آن افزوده و از وی دریافت شود؟

جواب: شرط هبه مبلغی در ضمن عقد مضاربه، مانعی ندارد؛ و عمل به آن مادامی که مضاربه باقی است واجب است؛ و شرط هبه علیه مقترض در ضمن عقد قرض، ربا است و جایز نیست. والله العالم.

آیت الله العظمی صانعی

دیرکرد و خسارت تأخیر تأدیه، اگر در متن عقد شرط بشود، به حکم شرط، مانعی ندارد.

آیت الله العظمی فاضل لنکرانی

سؤال: اگر خسارت تأخیر تأدیه به صورت شرط ضمن عقد لازم باشد، آیا اخذ این خسارت جایز است؟

جواب: شرط پرداخت خسارت در ضمن عقد لازم، در صورتی که مقدور طرف باشد و حدود آن تقریباً معین گردد، ظاهراً بی‌اشکال است و اخذ آن در این فرض مانعی ندارد.

آیت الله العظمی مکارم شیرازی

۱. اگر خسارت تأخیر پرداخت دین به صورت شرط ضمن عقد لازم باشد اخذ آن جایز است؟

جواب: اگر در ضمن عقد خارج لازم شرط بشود جایز است.

۲. جریمه دیرکرد با ربا تفاوت‌هایی دارد، از جمله این که در ربا از ابتدا سود تعلق می‌گیرد، ولی در خسارت تأخیر تأدیه پس از فرا رسیدن سررسید و عدم پرداخت این وجه سود تعلق می‌گیرد و در واقع مجازات ظلمی است که به طلبکار می‌شود و جبران قسمتی از خسارت وارده می‌باشد، چرا که تورم در جامعه حدود ۲۰٪ است و آنچه در قانون پیش بینی شده ۱۲٪ می‌باشد. با توجه به تفاوت مذکور جریمه دیرکرد چه حکمی دارد؟

جواب: جریمه دیرکرد اگر جنبه تعزیر از سوی حکومت اسلامی داشته و به صورت عادلانه باشد، جایز است. همچنین اگر در عقد جداگانه خارج لازم قید شده باشد، ولی اگر به معنای سود اجباری باشد، حرام است.

آیت الله العظمی موسوی اردبیلی

سؤال: دریافت دیرکرد اقساط وام‌های معوقه افراد توسط بانک‌ها حکمش چیست؟

جواب: گرفتن دیرکرد با شرط قبلی ضمن عقد در مقابل عمل نکردن به تعهد پرداخت وام در وقت خود و تخلف از آن اشکال ندارد.

آیت الله العظمی نوری همدانی

سؤال: با توجه به اینکه ظاهراً در قوانین فعلی در مورد عدم انجام تعهد در موعد مقرر برای جبران خسارت نسبت به اصل بدهی، به میزان ۱۲ درصد به عنوان خسارت تأخیر پیش‌بینی شده است و ظاهراً بانک‌ها آن را عمل می‌کنند. آیا این خسارت شرعاً ریاست؟

جواب: در صورتی که طبق مقررات مربوط به بانکها عمل شود باید خسارت پرداخت شود.

آیت الله غلامرضا رضوانی

سؤال: بانکها ضمن تمدید مدت وصول اعتبارات اعطایی، شرط می‌نمایند که مشتری علاوه بر مبلغ بدهی معوق، جریمه تأخیری برای مدت مورد تمدید را نیز بپردازد. آیا بانکها می‌توانند وصول جریمه تأخیر را در حدی که طبق قرارداد تحقق یافته باشد، شرط تمدید زمان وصول مطالبات خود قرار دهند. یعنی آیا بانکها می‌توانند تمدید مدت وصول را به‌طور کلی موکول به دریافت مبلغ معینی تحت عنوان «جریمه تأخیر» بنمایند؟

جواب: بانکها به یکی از دو طریق می‌توانند علاوه بر مبلغ بدهی طرف، مبلغی به عنوان جریمه یا به هر اسم که بنامند بگیرند:

الف. در قرارداد وام با طرف شرط کنند که هرگاه از قرارداد تخلف کرد و در رأس موعد مقرر وام را نپرداخت مبلغی را که مورد نظر است اضافه بر اصل بدهی اول بپردازد.

ب. در قرارداد وام شرط کنند که اگر نسبت به وام قبلی از موعد مقرر در پرداخت تأخیر شد مبلغی علاوه بر اصل بدهی اول بپردازد.